

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 16 Haziran 2021

Türkiye Sürdürülebilir Kalkınmanın Neresinde?

Sürdürülebilir kalkınma kavramı günümüzün popüler sözcüklerini bir araya getirmekte. “Kalkınma” tek başına yeterli değil; aynı zamanda “sürdürülebilir” olmalı... Daha da genişletirsek, eşitlikçi, katılımcı, demokratik. -insan haklarına, çevreye, doğaya, ileriki nesillerin yaşam haklarına,... saygılı olmalı.

Bunca bileşeni bir araya getiren sürdürülebilir kalkınma kavramı, 2015’te Birleşmiş Milletler Üyesi 193 ülke Devlet Başkanı tarafından kabul edilmiş ve [Küresel Amaçlar](#) adı altında resmi bir görünüm kazanmış idi. Küresel Amaçlar tasarımı ne kadar yakın (uzak-?) olduğumuza dair önemli bir belge –[Sürdürülebilir Kalkınma 2021 Raporu](#) Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (SDSN) Başkanı Prof. Jeffrey Sachs liderliğindeki bir grup yazar tarafından kaleme alındı ve bu hafta başında paylaşıldı. Cambridge University Press tarafından yayımlanan rapor, bir yandan COVID-19 salgınının Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) üzerindeki kısa vadeli etkilerini özetlerken, bir yandan da SKA’ların iyileşmeye ve “yeni normalleşme” sürecine nasıl yardımcı olabileceğini açıklamayı hedefliyor.

Raporda Türkiye dahil 165 ülke için küresel amaçlara ulaşma sürecinde ilk kez bir gerileme yaşandığı bulgusunu paylaşmakta. Jeffrey Sachs’in Rapora ilişkin tanıtımından şu gözlemleri okuyoruz:

“2015 yılında kabulünden bu yana Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında ilk kez 2020 yılında genel bir gerileme kaydedildi. COVID 19 salgını sadece küresel bir sağlık acil durumu değil, aynı zamanda bir sürdürülebilir kalkınma krizi yarattı. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında yeniden ilerlemenin sağlanması için, gelişmekte olan ülkelerin küresel vergi reformu ve çok taraflı kalkınma bankaları tarafından genişletilmiş finansman yoluyla mali alanda önemli bir artışa ihtiyacı bulunmaktadır.”

Bu tür rapor paylaşımlarında insan ister istemez “Türkiye kaçınıcı sırada?” diye sormadan edemiyor.

Sürdürülebilir Kalkınma 2021 Raporu’na göre, Türkiye 165 ülke arasında 70. sırada yer alıyor. Türkiye’nin 17 hedefin gerçekleştirilmesi yönünde hızlı adımlar atması gerektiğine işaret edilen raporda; özellikle *toplumsal cinsiyet eşitliği, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayii, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış ve adalet* başlıklarında 2030 hedeflerine ulaşmak için çalışmalarını hızlandırması gerektiği vurgulanmakta.

Sürdürülebilir Kalkınma 2021 raporunun geliştirdiği SAK endeksinde ilk üç sırada Finlandiya, İsveç ve Danimarka var. Bunları Almanya, Belçika ve Avusturya izliyor. 70. sıradaki Türkiye (hani dedik ya, *Türkiye kaçınıcı sırada kimlerin ardında-?*) 37. sırada yer alan komşumuz Yunanistan’ın, 49. Küba’nın ve Türkiye benzeri iki Latin Amerika ülkesinin 52. sıralı Arjantin ve 60. sıralı Brezilya’nın gerisinde yer alıyor. Türkiye’nin dahil olduğu “70ler

grubu” ülkeleri 71. Sıradan başlayarak Birleşik Arap Emirlikler, Ürdün, Oman, İran ve Bhutan... Ligin ortak özellikleri çok açık.

Ama tekrar konumuza dönelim: Türkiye Sürdürülebilir Kalkınmanın Neresinde? Türkiye’de yaşanan büyüme ne derece sağlıklı ve ne derece sürdürülebilir nitelikte? Sorunun bir yanıtını gene uluslararası bir Rapor üzerinden irdelemek mümkün: [IMF’nin 4. Madde Konsültasyonu Raporu](#) üç yıllık bir aradan sonra bu yıl başında yayımlanmış idi. IMF İcra Meclisi tarafından bu ay başında onaylanan raporda şu görüşlere yer verilmekteydi:

“Covid-19 salgınının öncesinde Türkiye’nin ekonomik büyümesi çoğunlukla dış-fonlama kaynaklı kredi genişlemesine ve yurt içi talebin uyarılmasına dayanmakta idi. Bu tür büyüme çoğunlukla dış borçlanma yaratan yüksek cari işlemler açıklarına yol açmaktaydı. Bir yandan da kamu bankaları aracılığıyla sürdürülen yüksek oranlı kredi artışı ve yüksek enflasyon para politikalarının güvenilirliğini zedelemiş, Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değerini düşürmüştü. Dolayısıyla Türkiye Covid-19 krizine benzer ülkeler ile karşılaştırıldığında daha olumsuz koşullarda girmişti.

Covid pandemisi boyunca uygulanan yüksek oranlı faiz indirimleri, (tekrardan) kamu bankalarının öncü olduğu kredi genişlemesine dayalı tüketim talebindeki artış ve yoğun likidite genişlemesi sayesinde Türkiye salgın altında pozitif büyüme yakalayan az sayıda birkaç ülkeden birisi oldu.

Ne var ki, pandemi öncesinde yaşanan büyümenin ön koşullarını sağlayan ve Türkiye’nin var olan dış kırılganlıklarını derinleştiren bu politikalar, pandemi süresince de sürdürülünce daha yüksek enflasyon, daha yoğun dolarizasyon ve rezerv kayıplarına yol açtı.”

Bu politika tercihi ile büyümenin sürdürülebilir nitelikte olamayacağını vurgulayan 4. Madde Raporu, anımsanacağı üzere, Türkiye ekonomisinin 2026’ya değin ortalama yüzde 3.3’lük bir büyüme ve yüzde 12.5’lik enflasyon bandına oturmuş olacağını tahmin etmektedir. Her iki öngörü de bir zamanlar çok sık telaffuz edilen yıllık yüzde 5 büyüme ve yüzde 5 enflasyon hedeflerinin çok uzağındadır..